

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Městský soud v Praze rozhodl jako soud odvolací v senátu složeném z předsedy Mgr. Richarda Toman a soudkyň JUDr. Lady Záviškové a JUDr. Andrey Venclíkové ve věci

žalobkyně: **L.C.**, narozená xxx
bytem xxx
zastoupená advokátem Mgr. Ing. Janem Boučkem
sídlem Opatovická 1659/4, 110 00 Praha 1

proti
žalované: **Česká republika – Ministerstvo spravedlnosti**, IČO 00025429
sídlem Vyšehradská 424/16, 128 10 Praha 2
za níž jedná Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových
sídlem Rašínovo nábřeží 390/42, 128 00 Praha 2

o zaplacení 153 000 Kč s příslušenstvím

o odvolání žalobkyně proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 4. 3. 2024,
č. j. 43 C 200/2023-76

takto:

- I. Rozsudek soudu prvního stupně se potvrzuje.
- II. Žalobkyně je povinna zaplatit žalované náklady odvolacího řízení ve výši 600 Kč do tří dnů od právní moci rozsudku.

Odůvodnění:

1. Soud prvního stupně napadeným rozsudkem zamítl žalobu o zaplacení částky 153 000 Kč spolu se zákonným úrokem z prodlení z částky 200 000 Kč od 21. 6. 2023 do 20. 9. 2023 a z částky

153 000 Kč od 21. 9. 2023 do zaplacení (výrok I.) a uložil žalobkyni zaplatit žalované na náhradu nákladů řízení 900 Kč do tří dnů od právní moci rozsudku (výrok II.).

2. Takto rozhodl o žalobě, již se žalobkyně domáhala uvedené částky jako zadostiučinění za nemajetkovou újmu, která jí byla způsobena průtahy v kompenzačním řízení vedeném u Obvodního soudu pro Prahu 2 pod sp. zn. 43 C 103/2018. Žalobkyně uplatnila u žalované nárok na zaplacení částky 200 000 Kč dne 20. 4. 2023. Žalovaná jí vyplatila přiznané odškodnění v částce 47 000 Kč dne 20. 9. 2023. Dle žalobkyně však lhůta k vyřízení žádosti má činit nejvýše dva měsíce. Požadovala tedy uhradit zbývající částku 153 000 Kč a zákonný úrok z prodlení z částky 200 000 Kč od 21. 6. 2023 do 20. 9. 2023 a z částky 153 000 Kč od 21. 9. 2023 do zaplacení.
3. Soud prvního stupně po provedeném dokazování dospěl k závěru, že v namítaném řízení došlo k nesprávnému úřednímu postupu ve smyslu zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, spočívajícím v jeho celkově nepřiměřené délce. V řízení došlo k jednomu dvouletému průtahy od podání v pořadí druhého dovolání ve věci samé do jeho předložení Nejvyššímu soudu, neboť soud spis omylem založil na spisovnu. Poté, co Nejvyšší soud i toto dovolání žalobkyně odmítl, žalobkyně podala ústavní stížnost, o níž ke dni vyhlášení rozsudku soudem prvního stupně nebylo rozhodnuto. Při úvaze o výši odškodnění vzal soud prvního stupně též v úvahu, že posuzované řízení bylo složitější po procesní stránce z důvodů, které popsal v bodě 18. odůvodnění napadeného rozsudku. Spor byl řešen na všech stupních soudní soustavy a před Ústavním soudem. Odvolací soud rozhodoval ve věci samé dvakrát, o odvoláních proti procesním usnesením také dvakrát, Nejvyšší soud rozhodoval ve věci samé dvakrát a v době vydání napadeného rozsudku byla věc projednávána Ústavním soudem na základě ústavní stížnosti žalobkyně. Žalobkyně se na délce řízení podílela nekoncentrovaností svých podání, která byla opakovaně doplňována (často i obratem tentýž den, či o den později), čímž bylo řízení značně zneprůhledňováno, vždy uplatňovala blanketní opravné prostředky, soudní poplatek uhradila až na výzvu soudu, její obstrukční žádost o osvobození od soudních poplatků v souvislosti s podáním prvního dovolání prodloužila řízení o 4 měsíce, když o osvobození požádala až po výzvě k zaplacení soudního poplatku, svou žádost nedoplnila a po rozhodnutí o nepřiznání osvobození soudní poplatek uhradila až na opětovnou výzvu k úhradě. Pokud jde o charakter namítaného řízení, soud prvního stupně dospěl k závěru, že šlo o řízení, které mělo pro žalobkyni standardní význam, neboť se jednalo o běžné občanskoprávní řízení, žalobkyně není osobou pokročilého věku a netvrdila, že je nemocná.
4. Při výpočtu finančního odškodnění soud prvního stupně vyšel ze stanoviska Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2011, sp. zn. Cpjn 206/2010 a dospěl tak k základní částce 62 500 Kč za řízení dlouhé pět let a dva měsíce (za první dva roky celkem 15 000 Kč, za každý další rok 15 000 Kč). Tuto základní částku dále modifikoval, když ji snížil za procesně právní složitost o 15 % a za stupně soudní soustavy o 40 %, a současně navýšil za podíl soudu na nepřiměřené délce řízení o 30 %. Takto dospěl k částce 46 875 Kč. Požadavek žalobkyně na zvýšení částky zadostiučinění s ohledem na hospodářský a společenský vývoj za poslední roky soud odmítl poukazem na četnou judikaturu Nejvyššího soudu (viz bod 23. odůvodnění napadeného rozsudku). Neztotožnil se ani s názorem žalobkyně na dvoutříměsíční lhůtu pro vyřízení žádosti o odškodnění, když dle zákona tato lhůta činí 6 měsíců. Žalobu zamítl, neboť žalobkyni již před podáním žaloby byla uhrazena částka 47 000 Kč. O nákladech řízení rozhodl dle § 142 odst. 1, § 151 odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „o. s. ř.“) a vyhlášky č. 254/2015 Sb.

5. Proti rozsudku podala včasné odvolání žalobkyně v několika podáních. Rozsudek soudu prvního stupně považuje za zmatečný, neboť ve věci rozhodovala vyloučená soudkyně. Důvodem jejího vyloučení je skutečnost, že v době přípravy vyhlášení rozsudku zůstala se soudkyní třetí osoba, která se podílela či mohla podílet na výsledku řízení. Žalobkyně dále soudu prvního stupně vytkla, že neprovedl žádné dokazování, neboť se žádným způsobem nevypořádal s navrženými důkazy, které neprovedl. Důkaz spisem 43 C 103/2018 nebyl proveden řádně, když byl proveden důkaz pouze přehledem podání a úkonů ze spisu. Rozsudek pomíjí skutečnost, že soud prvního stupně dva roky nečinil ničeho směrem k vyřízení druhého dovolání a naprosto pomíjí aktivitu žalobkyně, bez níž by spis byl na spisovně soudu dodnes a věc nebyla skončena. Žalobkyni je přičítána k tíži instancnost řízení, ačkoliv žalobkyně byla se svým odvoláním a prvním dovoláním úspěšná. Rozhodnutí popírá závěry judikatury ESLP (kterou žalobkyně v odvolání citovala), a to že se jedná o kompenzační řízení, které je ze své podstaty jednoduché, stát má vyřizování takovýchto věcí věnovat zvýšenou pozornost a řízení by nemělo trvat na dvou instancích déle než dva roky. Žalobkyně navrhla, aby byl napadený rozsudek zrušen a rozhodující soudkyně byla vyloučena z dalšího projednávání věci.
6. Odvolací soud přezkoumal z podnětu podaného odvolání rozsudek soudu prvního stupně podle § 212 a § 212a o. s. ř. včetně řízení, které předcházelo jeho vydání, přičemž se nejprve zabýval otázkou tvrzeného vyloučení soudkyně.
7. Dle § 14 odst. 1 o. s. ř. jsou soudci a přísedící vyloučení z projednávání a rozhodnutí věci, jestliže se zřetelem na jejich poměr k věci, k účastníkům nebo k jejich zástupcům je tu důvod pochybovat o jejich nepodjatosti.
8. Žalobkyně dovozuje vyloučení soudkyně Mgr. Lucie Kuchaříkové ze skutečnosti, že během přerušení jednání bezprostředně před vyhlášením rozsudku zůstala v jednací síni se soudkyní další osoba, stážistka. Nepředkládá žádná konkrétní tvrzení o tom, že by tato osoba ovlivnila rozhodnutí soudu. Pouze obecně konstatuje pochybnost, zda rozhodnutí soudce je jeho výlučným rozhodnutím.
9. Odvolací soud se neztotožnil s argumentací žalobkyně, že soudkyně postupovala v rozporu s § 37 odst. 1 o. s. ř., který stanoví, že senát rozhoduje po poradě a kromě členů senátu a zapisovatele nesmí být nikdo jiný poradě přítomen. Samosoudce ve smyslu procesních ustanovení totiž nemůže konat poradu sám se sebou (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2014, sp. zn. 11 Tdo 415/2014). Jeho rozhodnutí není rozhodnutím senátu. Dle § 36d odst. 2 o. s. ř. samosoudci pouze příslušejí práva předsedy senátu i práva, která jsou jinak vyhrazena pouze senátu.
10. Pro úplnost odvolací soud dodává, že dle judikatury Ústavního soudu ani přítomnost třetí osoby při poradě senátu nezpůsobuje bez dalšího vyloučení soudců, pokud není tvrzeno ani není nabízen žádný důkaz o tom, že by působením třetí osoby, jejím vztahem k věci či účastníkům řízení, byl soud při svém rozhodování ovlivněn (srov. usnesení ze dne 18. října 2000, sp. zn. IV. ÚS 25/2000, usnesení ze dne 11. 2. 2020, sp. zn. III. ÚS 437/19).
11. Odvolací námitku, že ve věci rozhodovala vyloučená soudkyně, tedy odvolací soud shledal nedůvodnou.
12. Pokud jde o další odvolací námitku, je třeba přisvědčit žalobkyni, že soud prvního stupně nedostal zcela požadavku § 122 a násl. o. s. ř. o provádění dokazování. Namísto provedení důkazu spisem Obvodního soudu pro Prahu 2, sp. zn. 43 C 103/2018, totiž pouze sdělil obsah

Shodu s prvopisem potvrzuje H.R.

přehledu úkonů z tohoto spisu, který si vytvořil v rámci přípravy jednání (viz protokol o jednání dne 4. 3. 2024; bod 7. odůvodnění napadeného rozsudku). Byť se jedná o pouze formální procesní pochybení, které nemělo vliv na správnost skutkových zjištění učiněných z předmětného spisu, odvolací soud postupem dle § 213 o. s. ř. provedl důkaz tímto spisem.

13. Ze spisu Obvodního soudu pro Prahu 2, sp. zn. 43 C 103/2018, vyplývá, že žalobou podanou dne 21. 12. 2018 se žalobkyně domáhala po České republice – Ministerstvu spravedlnosti zaplacení částky 200 000 Kč s příslušenstvím jako náhrady nemajetkové újmy způsobené nesprávným úředním postupem, spočívajícím v nepřiměřené délce řízení vedeného před Okresním soudem v Kutné Hoře pod sp. zn. 9 C 137/2010. Rozsudek ze dne 24. 5. 2019, kterým byla žaloba zamítnuta, byl odvolacím soudem dne 18. 9. 2020 částečně změněn ve prospěch žalobkyně. Rozsudek odvolacího soudu byl Nejvyšším soudem k dovolání žalobkyně zrušen usnesením ze dne 2. 12. 2020. Nejvyšší soud v odůvodnění svého usnesení, č. j. 30 Cdo 2182/2020-3890, konstatoval, že odvolací soud věc nesprávně právně posoudil, avšak nedošlo z jeho strany k tak závažnému pochybení, aby bylo porušeno právo dovolatelky na spravedlivý proces. Následně odvolací soud rozhodl dne 17. 3. 2021 tak, že opět částečně změnil ve prospěch žalobkyně rozsudek soudu prvního stupně, a to tak, že žalovaná je povinna zaplatit žalobkyni částku 91 125 Kč s příslušenstvím. Proti tomuto rozsudku podala žalobkyně dovolání dne 10. 4. 2021, které bylo odmítnuto usnesením Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2023.
14. Odvolací soud ve věci rozhodoval dále o dvou odvoláních žalobkyně do procesních usnesení (dne 20. 2. 2020 potvrzeno usnesení o nepřiznání o osvobození od soudního poplatku pro dovolací řízení, dne 11. 5. 2020 změněno usnesení o zastavení dovolacího řízení tak, že se nezastavuje).
15. Jednotlivé úkony soudu byly činěny v přiměřených lhůtách s výjimkou průtahu v trvání necelých dvou let, kdy byl spis po druhém dovolání žalobkyně založen na spisovnu dne 25. 5. 2021 a až po urgenci žalobkyně byl spis dne 5. 5. 2023 předložen Nejvyššímu soudu.
16. Ze spisu se podává, že žalobkyně s jednotlivými procesními úkony často vyčkávala na výzvu soudu (zaplacení soudního poplatku ze žaloby až na výzvu soudu; po obdržení výzvy k zaplacení soudního poplatku na základě prvního dovolání nejprve návrh ze dne 11. 10. 2019 na zrušení „nezákonného“ usnesení o výzvě k úhradě soudního poplatku a po výzvě soudu k doplnění podání teprve žádost ze dne 17. 10. 2019 o osvobození od soudního poplatku; žalobkyně nereagovala na výzvu ze dne 21. 10. 2019 k doplnění žádosti o osvobození od soudních poplatků, do usnesení o nepřiznání osvobození podala blanketní odvolání, které na výzvu soudu nedoplnila a odvolacím soudem bylo usnesení soudu prvního stupně potvrzeno, soudní poplatek pak uhradila až po opětovném zaslání výzvy). Jednotlivé procesní úkony (vyjádření, odvolání, dovolání aj.) obvykle činila minimálně ve dvou podáních, přílohy rovněž zakládala nekoncentrovaně četnými podáními.
17. V průběhu tohoto odvolacího řízení byla pro zjevnou neopodstatněnost odmítnuta ústavní stížnost žalobkyně usnesením Ústavního soudu ze dne 31. 7. 2024, sp. zn. IV. ÚS 1539/23, které bylo zpřístupněno dne 21. 8. 2024.
18. Pokud jde o odvolací námitku neprovedení dalších důkazů (čl. II. doplnění odvolání ze dne 4. 4. 2024), žalobkyně neuvádí, které konkrétní důkazy má na mysli. Z obsahu spisu se podává, že nebyly provedeny důkazy navržené v podání žalobkyně ze dne 8. 11. 2023 a znovu uvedené v čl. III. odvolání, tj. spisem Obvodního soudu pro Prahu 2 sp. zn. 40 St 11/2023, stížností na průtahy v řízení ze dne 21. 4. 2023 a přípisem místopředsdkyně soudu pod sp. zn. 40 St 11/2023. Soud prvního stupně (byť to v odůvodnění napadeného rozsudku přímo nezmínil)

Shodu s prvopisem potvrzuje H.R.

tyto důkazy správně neprovedl pro nadbytečnost za situace, kdy mezi účastníky je nesporné a podává se z obsahu spisu, že po založení spisu na spisovnu bylo pak v řízení znovu pokračováno až na základě urgency, resp. stížnosti žalobkyně.

19. Dle § 13 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb. (dále jen „OdpŠk“) stát odpovídá za škodu způsobenou nesprávným úředním postupem, jímž je také porušení povinnosti učinit úkon nebo vydat rozhodnutí v zákonem stanovené lhůtě, resp. v přiměřené lhůtě, pokud zákon žádnou lhůtu nestanoví.
20. Bez ohledu na to, zda byla nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem způsobena škoda, poskytuje se též přiměřené zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu (§ 31a odst. 1 OdpŠk). Dle § 31a odst. 3 OdpŠk se při stanovení výše přiměřeného zadostiučinění za újmu vzniklou nesprávným úředním postupem přihlédne zejména k a) celkové délce řízení, b) složitosti řízení, c) jednání poškozeného, kterým přispěl k průtahům v řízení, a k tomu, zda využil dostupných prostředků způsobilých odstranit průtahy v řízení, d) postupu orgánů veřejné moci během řízení a e) významu řízení pro poškozeného.
21. Soud prvního stupně správně dospěl k závěru, že délka namítaného kompenzačního řízení je nepřiměřená, a současně že pro žalobkyni mělo řízení standardní význam. K poukazu žalobkyně na údajnou jednoduchost kompenzačního řízení odvolací soud uvádí, že dle konstantní judikatury Nejvyššího soudu není možné činit závěry, že by kompenzační řízení mělo skončit podstatně dříve oproti řízením jiným, nebo že by mělo mít ze své podstaty zvýšený význam pro poškozeného (srov. rozsudek ze dne 30. 1. 2019, sp. zn. 30 Cdo 4910/2017, usnesení ze dne 17. 12. 2014, sp. zn. 30 Cdo 1987/2014, proti němuž podaná ústavní stížnost byla odmítnuta usnesením Ústavního soudu ze dne 28. 4. 2015, sp. zn. I. ÚS 805/15, rozsudek ze dne 14. 5. 2024, sp. zn. 30 Cdo 550/2024).
22. Pokud jde o kritérium složitosti věci, pak dle ustálené judikatury Nejvyššího soudu (srov. rozsudek ze dne 25. 6. 2019, sp. zn. 30 Cdo 3379/2018, rozsudek ze dne 23. 5. 2013, sp. zn. 33 Cdo 675/2013, rozsudek ze dne 5. 10. 2010, sp. zn. 30 Cdo 1328/2009) složitost řízení zahrnuje ve své konkretizaci jednak počet instancí, v nichž byla věc řešena, a dále složitost věci samé, tedy nároky skutkové, právní a procesní. Jednotlivé důvody složitosti věci je třeba vnímat pro účely posouzení, zda došlo k porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě, a popřípadě i při úvaze o snížení základní částky přiměřeného zadostiučinění, samostatně, neboť každý z nich sám přispívá k prodloužení délky projednávání. Doba projednávání sporu ve více instancích obecně zakládá objektivní složitost věci, a to nezávisle na chování účastníků a postupu rozhodujících orgánů, přičemž je nerozhodné, zda opravné prostředky byly podávány důvodně či nikoliv, a že odlišný názor soudu vyšší instance nelze státu přičítat k tíži, ledaže by se jednalo o nerespektování závazného právního názoru (srov. rozsudky ze dne 31. 3. 2014, sp. zn. 30 Cdo 2921/2013, ze dne 17. 2. 2011, sp. zn. 30 Cdo 4256/2009, ze dne 29. 3. 2021, sp. zn. 2286/2020, ze dne 27. 8. 2024, sp. zn. 30 Cdo 1926/2023).
23. Z hlediska kritéria spočívajícího v postupu orgánů veřejné moci je potom třeba zkoumat, zda jeho postup v řízení odpovídá procesním pravidlům. Dojde-li v řízení ke zrušení rozhodnutí z důvodu jeho závažné vady, spočívající především v nepřezkoumatelnosti rozhodnutí nebo nerespektování závazného právního názoru, popřípadě v rozporu postupu orgánu veřejné moci, který vydání rozhodnutí předcházelo, s procesními předpisy, je třeba takovou skutečnost při posuzování celkové délky řízení zohlednit, a to zejména tehdy, dojde-li v důsledku uvedeného pochybení ke zjevnému prodloužení řízení oproti stavu, kdy by orgán veřejné moci postupoval z procesního hlediska bezvadně.

24. Pokud jde o kritérium jednání poškozeného, Nejvyšší soud ve vztahu k hodnocení formy a výše přiměřeného zadostiučinění opakovaně judikoval, že skutečnost, že se účastník nepřiměřeně dlouze vedeného řízení pokusil o odstranění jeho průtahů podáváním stížností na ně, automaticky neznamená, že by mu mělo být přiznáno odškodnění ve vyšším rozsahu než účastníku, který si na průtahy v řízení nestěžoval. V konkrétním případě se nicméně může újma (frustrace) účastníka řízení zvětšit, dochází-li k průtahům navzdory úspěšným stížnostem na ně. Takto prohloubené újme účastníka řízení by měla odpovídat úvaha soudu o stanovení formy, popřípadě výše zadostiučinění za porušení jeho práva na přiměřenou délku řízení (srov. rozsudky ze dne 18. 12. 2013, sp. zn. 30 Cdo 3172/2012, ze dne 7. 4. 2021, sp. zn. 30 Cdo 428/2020, ze dne 30. 11. 2021, sp. zn. 30 Cdo 2605/2021, ze dne 23. 3. 2023, sp. zn. 28 Cdo 2/2023).
25. Soud prvního stupně při stanovení výše odškodnění správně vycházel ze stanoviska Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2011, Cpjn 206/2010. Odvolací soud rovněž považuje za odpovídající částku 15 000 Kč za první dva roky a stejnou částku za každý další rok.
26. Při zohlednění výše citované právní úpravy, judikatorních závěrů a okolností, že řízení o ústavní stížnosti již bylo skončeno, dospěl odvolací soud k závěru, že žalobkyni náleží odškodnění za nepřiměřeně dlouhé řízení v trvání pěti let a osmi měsíců v celkové částce 70 000 Kč. Tuto částku je třeba zvýšit o 20 % za podíl soudu na nepřiměřené délce řízení jedním konkrétním průtahem (spis na spisovně). Zohlednění počtu instancí snížením o 40 % odvolací soud považuje za odpovídající. Okolnost, že žalobkyně byla s prvním dovoláním úspěšná, nemá na výši odškodnění vliv, neboť rozhodnutí odvolacího soudu nebylo zrušeno pro nerespektování právního názoru dovolacího soudu. Rovněž další snížení o 15 % za složitost řízení je přiměřené s ohledem na nepřehlednost řady podání žalobkyně, četnost a způsob podávání opravných prostředků žalobkyní, nutnost zasílání výzev žalobkyni ze strany soudu, nutnost vydávání procesních rozhodnutí soudem prvního stupně i soudem odvolacím. Naopak není místo pro zohlednění okolností, že žalobkyně urgovala předložení spisu Nejvyššímu soudu s druhým dovoláním, neboť průtah byl po této urgenci neprodleně ukončen a žalobkyni tak nemohla vzniknout další újma v důsledku frustrace. Ve výsledku je tedy základní částku třeba snížit o 35 %. Žalobkyni tak náleží zadostiučinění v částce 45 500 Kč. Vzhledem k tomu, že žalovaná již uhradila žalobkyni částku 47 000 Kč, byl nárok žalobkyně již před podáním žaloby plně uspokojen.
27. Pro úplnost odvolací soud dodává k další argumentaci žalobkyně uplatněné v žalobě, byť ji ve svém odvolání nezmiňuje, že správný je též závěr soudu prvního stupně, pokud jde o nedůvodnost požadavku žalobkyně na navýšení výsledné částky odškodnění s ohledem na změnu ekonomických ukazatelů (viz bod 23. odůvodnění napadeného rozsudku) a počátek prodlení žalované (viz bod 25. odůvodnění napadeného rozsudku).
28. Z uvedených důvodů odvolací soud rozsudek soudu prvního stupně podle § 219 o.s.ř. potvrdil jako věcně správný, včetně výroku o nákladech řízení.
29. Náhrada nákladů odvolacího řízení byla podle § 142 odst. 1 a § 224 odst. 1 o. s. ř. přiznána žalované, která byla v této fázi řízení zcela úspěšná. Jedná se o paušální náhradu nákladů nezastoupeného účastníka stanovenou podle § 151 odst. 3 o. s. ř. a vyhlášky č. 254/2015 Sb. za dva úkony (příprava a účast na jednání odvolacího soudu) po 300 Kč.

Poučení:

Přípustnost dovolání proti tomuto rozsudku (§ 237 až § 238a o. s. ř.) je oprávněn zkoumat jen dovolací soud. Dovolání se podává do dvou měsíců od doručení rozsudku odvolacího soudu k Nejvyššímu soudu prostřednictvím soudu, který rozhodoval v prvním stupni.

Praha 5. září 2024

Mgr. Richard Toman v.r.
předseda senátu

Shodu s prvopisem potvrzuje H.R.